

İDARENİN TOPLANTI VE GÖSTERİ YÜRÜYÜŞLERİNİ ERTELEME/YASAKLAMA YETKİSİ VE BU YETKİNİN OLAĞANÜSTÜ HALLERDE KULLANIMININ SINIRLARI

Arş. Gör. Dr. Sencer Abdullah AKKOYUNLU*

I. Giriş

Kişiler kendilerinde rahatsızlık meydana getiren güncel gelişmeler veya geçmişte yaşanmış olup da belirli zamanlarda anılması gereken olaylar karşısında tepkilerini ortaya koymak üzere bir araya gelirler ve toplulukları oluştururlar. Topluluklar tepkilerini ya meydan gibi bir yerde toplanarak ya da bir yerden bir yere yürürken gösterirler. Yani toplantı ve gösteri yürüyüşleriyle bu faaliyeti gerçekleştirirler. Kişiler bu surette kamuoyunun ve diğer muhataplarının ilgisini de çekmeye çalışırlar. Dolayısıyla özellikle görünür yerlerde bu etkinlikleri gerçekleştirmeye çalışırlar. Ancak etkinliklerin böyle yerlerde gerçekleştirilmesi kamu düzeninin bozulmasına ve kamu hizmetlerinin aksamasına yol açabilir. Nitekim idare bunlara genellikle müdahale eder. İdarenin toplantı ve gösteri yürüyüşlerine müdahale etmek üzere zaman zaman bu etkinlikleri erteleme ve yasaklama yoluna gider.

İdarenin toplantı ve gösteri yürüyüşlerini erteleme/yasaklama yetkisi Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununda ve Olağanüstü Hal Kanunu'nda düzenlenmiştir. TGYK'da idareye bu yetki toplantılar bakımından açıkça tanınmış olmakla birlikte, gösteri yürüyüşleri bakımından açıkça tanınmamıştır. Ancak TGYK'nın 20'nci maddesinde idarenin gösteri yürüyüşleri hakkında da bu yetkilere başvurabileceği ortaya konulmuştur. Kanunun 20'nci maddesinin birinci fıkrasında gösteri yürüyüşlerinin ertelenmesi veya yasaklanması hakkında da bu Kanunun üçüncü ve dördüncü bölümlerindeki hükümlerin uygulanacağı öngörülmüş olup, Kanunun dördüncü bölümünde idarenin erteleme ve yasaklama yetkileri düzenlenmiştir. Dolayısıyla erteleme veya

---

* Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi İdare Hukuku Anabilim Dalı.

yasaklamaya ilişkin hükümlerin toplantıların yanı sıra gösteri yürüyüşleri hakkında da geçerli olduğu öngörülmüştür.

II. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşlerinin Tanımlanması ve Kapsamı

Toplantı ve gösteri yürüyüşleri birden çok kişinin bir araya gelmesiyle gerçekleştirilen etkinliklerdir. Toplantı, Türk Dil Kurumu Sözlüğünde gösterildiği üzere “birden çok kimsenin belirli amaçlarla bir araya gelmesi” demektir.¹ Kişilerin belirli amaçları onların ortak amaçları olup, ortak amaçları olmadan tesadüfen aynı yerde bulunma halleri toplantı olarak nitelendirilemez.²

Gösteri yürüyüşü, Türk Dil Kurumu Sözlüğünde “bir topluluğun duygularını dile getirmek için ana yollar ve alanlarda yürüyerek yapılan gösteri” olarak tanımlanmıştır.³ Gündelik hayatımızdan gözlemlenebileceği üzere gösteri yürüyüşleri de toplulukları ortak bir amaç etrafında bir araya getiren etkinliklerdir. Bu şekilde bir araya gelenler arasında aynı hedefe yönelmelerinden kaynaklanan bir bağ bulunmakta olup, gösteri yürüyüşleri sıradan bir araya gelme hallerinden daha yoğun bir birlikteliği ifade ederler.⁴

Toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin tanımı TGYK’da yapılmıştır. Kanunda bu etkinliklerin “aynı amaçla gerçekleştirildiği” ortaya konulmak suretiyle toplantı ile gösteri yürüyüşü için neredeyse aynı tanıma yer verilmiştir. Kanunun 2’nci maddesinde toplantı “*belirli konular üzerinde halkı aydınlatmak ve bir kamuoyu yaratmak suretiyle o konuyu benimsetmek için gerçek ve tüzelkişiler tarafından bu Kanun çerçevesinde düzenlenen açık ve kapalı yer toplantıları*” olarak ifade edilmiştir. Aynı maddede gösteri yürüyüşü de “*belirli konular üzerinde halkı aydınlatmak ve bir kamuoyu yaratmak suretiyle o konuyu benimsetmek için gerçek ve tüzelkişiler tarafından bu Kanun çerçevesinde düzenlenen yürüyüşleri*” olarak gösterilmiştir.

1 Türk Dil Kurumu Sözlüğü, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b16820fa8b973.27623186, e.t: 5.6.2018.

2 Esra Atalay, *Türkiye’de Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Özgürlüğü*, İzmir, 1995, s. 4.

3 Türk Dil Kurumu Sözlüğü, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b168095dfdca6.64943942, e.t: 5.6.2018.

4 İbrahim Ö. Kaboğlu, *Kolektif Özgürlükler*, Diyarbakır, 1989, s. 61.

Toplantılar ile gösteri yürüyüşleri birbirinden farklı etkinliklerdir. Düzenlenen etkinliklerden gözlemlenebileceği üzere toplantılar katılımcıların belli bir yerde toplandıkları ve toplandıkları yerde sloganlar atarak, döviz ve bayraklar taşıyarak, konuşmalar yaparak veya yalnızca sessiz kalarak tutum, görüş ve tepkilerini ortaya koydukları etkinliklerdir.⁵ Gösteri yürüyüşleri de benzer nitelikte eylemlerin gerçekleştirildiği etkinliklerdir. Ancak toplantılardan farklı olarak, gösteri yürüyüşlerinde etkinliğe katılanlar bir yerden bir yere doğru harekete geçmekte, hareket halindeyken tutum, görüş ve tepkilerini göstermektedir.⁶

Gösteri yürüyüşünün sonunda katılımcılar belli bir yerde toplanarak etkinliklerini burada devam ettirme yoluna gidebilmektedir. Ya da önce toplantı etkinliğini gerçekleştirip, daha sonra yürüyüşe geçebilmektedir. Böylece bu iki etkinlik birbirini takip edebilmektedir. Kişiler hareket halindeyken gerçekleştirdikleri gösteriler yürüyüş etkinliği iken, hareket halinde olmadıklarında toplantı etkinliğidir.⁷

Toplanma özgürlüğü hem toplantıları hem de gösteri yürüyüşlerini kapsamakta olup, her ikisini de kapsayan bir üst başlık olarak toplanma özgürlüğü ifadesi kullanılabilir.⁸ Toplanmalar çok sayıda kişinin

---

5 Toplantının tanımı için ayrıca bkz. Duygun Yarsuvat, *Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Hürriyeti ve İlgili Ceza Hükümleri*, İstanbul, 1968s. 34-35. Toplanma özgürlüğünün tanımı için ise bkz. İbrahim Özden Kaboğlu, *Dernek ve Toplantı Özgürlükleri*”, *İnsan Hakları Yıllığı Dergisi*, S. 14/1, 1992, s. 118.

6 Gösteri ve yürüyüş özgürlüğünün tanımı için ayrıca bkz. Kaboğlu, *Toplantı*, s. 119.

7 Yarsuvat, s. 41.

8 Berke Özenç, “Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Özgürlüğü ve Mekân Yasakları”, *İ.Ü.H.F.M.*, C. LXXIII, S. 2, 2015, s. 88. Toplantı ifadesi yerine “toplanma” ifadesinin kullanılmasının bu etkinliğin işlev ve amacına daha uygun olduğu ifade edilmektedir (Bkz. Necmi Yüzbaşıoğlu, “Dernek, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hak ve Özgürlüklerine İlişkin Anayasada Yapılan Son Değişiklikler Üzerine Bir Değerlendirme”, *Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa Hukuku 1. Uluslararası Sempozyumu*, 22-24 Nisan 2003, s. 37-44s. 40). Ayrıca toplanma özgürlüğü içeriği geniş bir serbesti olarak ele alınmakta ve içeriğine protesto gösterisi, basın açıklaması, miting, oturma eylemi, işgal, susma, sergi, konser, fuar, seminer gibi etkinlikler dahil edilmektedir (Bkz. Ulaş Karan, “I. Oturum-Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hakkına İlişkin Hukuksal Çerçeve”, *Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkı ve Demokratik Toplum Düzeni Kavramıyla İlişkisi Çalıştayı*, Türkiye İnsan Hakları Kurumu, Ankara, 2014, s. 29).

katılımıyla gerçekleştirilirler.⁹ Toplanmadan söz edebilmek için kişiler bir yerde fiziki olarak bir arada bulunmalıdırlar;¹⁰ yani aynı yerde toplanmalıdırlar.¹¹ Toplanmalar alelade kalabalıkları ifade etmezler. Bu etkinliklere katılanlar rastgele bir araya gelmezler;¹² örgütlenmiş olmaları gerekir.¹³ Bir araya gelme organize şekilde gerçekleştirilir.¹⁴ Ayrıca toplantı ve gösteri yürüyüşleri geçici nitelik arz ederler.¹⁵ Toplanmalar kişilerin geçici olarak bir arada buldukları etkinliklerdir.¹⁶ Etkinlik tamamlanınca katılanlar dağılırlar.

Bir etkinliğin toplantı veya gösteri yürüyüşü sayılabilmesinde etkinliğin ne kadar sürmesi gerektiği TGYK'da düzenlenmemiş, etkinliğin toplantı veya gösteri yürüyüşü olarak kabulünde süre kıstası göz önünde bulundurulmamıştır. Bu etkinliklerin kamu düzenini bozmadıkları, başkalarının hak ve özgürlüklerini ihlal etmedikleri müddetçe süre bakımından herhangi bir sınırının bulunmadığı, amaç

⁹ İlhan Akın, “Toplanma Özgürlüğü”, *I.Ü.H.F.M.*, C. 30, S. 3-4, 1964, s. 546; Kaboğlu, Kolektif, s. 62; Yarsuvat, s. 29.

¹⁰ Atalay, s. 6; Yasin Atalan, *Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hakkının Kullanılmasında İdarenin Yetkileri* (Tez Danışmanı: Doç. Dr. K. Burak ÖZTÜRK), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2016, s. 15.

¹¹ Atalay, s. 3.

¹² Cevat Geray, “Türkiye’de Toplanma Hürriyetinin Düzenlenmesi”, *A.Ü.S.B.F Dergisi*, C. 14, S. 4, 1959, s. 103.

¹³ Akın, s. 546.

¹⁴ Yarsuvat, s. 43; Ömer Anayurt, *Toplanma Hürriyeti Kavramı ve Türk Anayasa Hukukunda Toplanma Hürriyeti*, İstanbul, 1998, s. 10. Yarsuvat kişilerin organizasyon dahilinde değil de kendiliğinden bir araya gelmelerini de bu kapsamda değerlendirmektedir (Bkz. Yarsuvat, s. 43). Önceden örgütlenmemekle birlikte fikirlerini paylaşmak ve bir gelişmeyi protesto etmek üzere bir araya gelen kimselerin de toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkında yararlandıkları, kişilerin teknolojinin sağladığı imkânlar sayesinde günler, haftalar önce düzenleme yapmaya gerek olmaksızın, kısa süreler içerisinde aynı amaç etrafında toplanarak tepkilerini gösterebilecekleri ortaya konulmakta, (Bkz. Atalan, s. 13) kişilerin önceden bildirimde bulunmaksızın, güncel bir gelişmeye verdikleri tepkinin sonucunda aniden bir araya gelmek suretiyle gerçekleştirdikleri etkinliklerin Anayasal güvence kapsamında yer aldığı ifade edilmektedir (Atalay, s. 53).

¹⁵ Geray, s. 103; Yarsuvat, s. 29; Kaboğlu, Kolektif, s. 81.

¹⁶ Akın, s. 546; Kaboğlu, Kolektif, s. 62; Anayurt, *Toplanma Hürriyeti*, s. 13; Atalay, s. 3.

gerçekleştirilinceye kadar sürdürülebilecekleri ifade edilmektedir.¹⁷ Yani günlerce veya aylarca ya da düzenli olarak belli aralıklarla, örneğin her hafta aynı gün ve saatte bu etkinliklerin gerçekleştirilebileceği anlatılmak istenmektedir. Uygulamada ise bu tür etkinlikler çok uzun sürmemekte, etkinliğin amacına uygun süre içerisinde tamamlanmaktadır.

Anayasada ve TGYK'da bir etkinliğin toplantı sayılabilmesi için birden çok kimsenin belli sayıda kimseler olmasının gerekip gerekmediği gösterilmemiştir. Yani bir etkinliği toplantı olarak kabul edebilmek için en az kaç kişinin bir araya gelmesi gerektiği düzenlenmemiştir. Bununla birlikte TGYK'nın 9'uncu maddesinin birinci fıkrasında bu Kanuna göre yapılacak toplantıların en az yedi kişiden oluşan bir düzenleme kurulu tarafından düzenleneceğinin öngörülmüş olması nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin yediden az kişiden oluşamayacağı, aksi halde toplantı özgürlüğünden yararlanılamayacağı ifade edilmektedir.¹⁸

Anayasada ve TGYK'da açık yer-kapalı yer toplantılarının¹⁹ tanımı yapılmamış, bunlar için ayrı hükümlere yer verilmemiştir. Ancak bu yerlerin farklı özelliklerinden dolayı idarenin müdahale yetkisi değişebildiğinden ikisi arasındaki ayrımın değinmek gerekmektedir. Zira

---

17 Bkz. Atalan, s. 81-82.

18 Bkz. Ömer Anayurt, "Ankara ve Strasburg Pencerelerinden Toplanma Hakkına Farklı Bakışlar ve Çatışma Alanları", II. Oturum-Toplantı Ve Gösteri Yürüyüşü Hakkına İlişkin AİHM ve AYM İçtihadı, *Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkı ve Demokratik Toplum Düzeni Kavramıyla İlişkisi Çalıştayı*, Türkiye İnsan Hakları Kurumu, Ankara, 2014, s. 72. Atalay da TGYK'da yer alan bu düzenlemeden yola çıkarak TGYK kapsamında toplantıdan söz edebilmek için en az yedi kişinin bir araya gelmesi gerektiğini belirtmekte, ancak Anayasada sayı bakımından böyle bir sınırlamaya yer verilmeyişinden yola çıkarak sadece iki kişinin bir araya gelmesinin bile toplantı olarak kabul edilebileceğini ifade etmektedir (Bkz. Atalay, s. 4).

19 "Açık yer toplanmaları-kapalı yer toplanmaları" dışında bir de "genel toplantı-özel toplantı" ayrımı yapılmakta, bu kapsamda özel toplantıların dışarıyla bağlantısı olmayan bir yapıda yapıldığı belirtildikten sonra özel toplantıdan söz edebilmek için toplantının şu özelliklere sahip olması gerektiği ortaya konulmaktadır: Toplantının yapıldığı yapıya giriş ve çıkış kolaylıkla denetlenebilmeli. Katılanlar toplantıya çağrılmış (davet edilmiş) olmalı. Böyle bir toplantıya katılacaklar önceden adlarıyla bilinmeli. Herkes toplantıya çağrılmamalı (Bkz. Akın, s. 547; Geray, s. 104; Ayrıca bkz. Yarsuvat, s. 35-39). Özel amaçlı toplantılar zaten özel hayatın korunması kapsamında yer aldığından, toplantı hakkının sağladığı korumaya dahil bulunmamaktadır (Gökçen Alpkaya, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde ve Uygulamasında Toplanma Özgürlüğüne Hak", *A.Ü.S.B.F Dergisi*, C. 56, S. 3, 2001 s. 5).

müdahale edilmesi gerektiğinde açık yer toplantılarının kontrol altına alınması, yani toplantının düzen içinde gerçekleştirilmesi için tedbirlerin alınması ve gerektiğinde sona erdirilmesi kapalı yer toplantılarından daha zordur.²⁰ Açık yer toplanmalarının kapalı yer toplanmalarıyla kıyaslandığında kamu düzenini bozmaya daha elverişli etkinliklerdir.²¹

Açık yer toplantısı-kapalı yer toplantısı ayrımı etkinliğin gerçekleştirildiği yerin sahip olduğu özelliklerden yola çıkılarak yapılmaktadır.²² Açık yer toplantıları, “açık” ifadesinden anlaşılacağı üzere meydanlarda, bu faaliyetler için özel olarak oluşturulmuş geniş toplanma alanlarında gerçekleştirilen etkinliklerdir. Kapalı yer toplantıları ise, “kapalı” ifadesinden anlaşılacağı üzere spor salonu, düğün salonu, konferans salonu gibi üstü kapalı yerlerde yerine getirilen etkinliklerdir.

Açık yer toplanmaları, “açık hava toplanmaları” olup, ülkemizde daha çok “miting” olarak anılmakta, alenilik özelliği tam olduğundan bu etkinliklerde gerçekleştirilen faaliyetler herkes tarafından duyulabilmekte, görülebilmekte, bunlara herkes serbest şekilde katılabilmektedir.²³

İdarenin müdahalelerine konu olmaları bakımından basın açıklamalarına da değinmek gerekmektedir. Gerçekleştirilen eylemlerden gözlemlenebileceği üzere basın açıklamaları ya bir kalabalık önünde ya da yalnızca basın mensupları çağrılmak suretiyle gerçekleştirilmektedir.

Basın açıklamalarının TGYK kapsamında toplantıların özel bir görünüm şekli olarak kabul edilebileceği ifade edilmekte²⁴, böylece basın açıklamaları toplantılara benzerliği üzerinden açıklanmaya çalışılmaktadır. Bu kapsamda halkın yazılı veya sözlü olarak davet edildiği toplantıların basın açıklaması sayılmayacağı, çok sayıda

---

20 Ali İşgören, *Türk Hukukunda Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri*, 3. Baskı, Ankara, 2016, s. 80.

21 Anayurt, *Toplanma Hürriyeti*, s. 36.

22 Atalan, s. 24.

23 Anayurt, *Toplanma Hürriyeti*, s. 36.

24 Bkz. İşgören, s. 150.

katılımcıya ve bunlarla beraber basına yönelik açıklamaların TGYK kapsamında yer alacağı belirtilmektedir.²⁵

İçişleri Bakanlığı yayımladığı bir genelgede bir faaliyetin TGYK'ya göre toplantı sayılabilmesi için “halkı aydınlatmak” ve “kamuoyu yaratmak” unsurlarını bir arada içermesi gerektiği basın açıklaması faaliyetlerinde “halkı aydınlatmak” unsuru gerçekleşirken çoğu zaman “kamuoyu yaratmak” unsurunun gerçekleşmediği ifade edilmiş, basın açıklamasının taşınması gereken özellikler ortaya konulmuştur.²⁶

III- Toplantı ve Gösteri Yürüyüşlerinin Amacı

Egemenliğin millete ait olmasıyla ilişkilendirilen toplanma özgürlüğünü kullanan vatandaşlar gerek kişisel meselelerini gerekse de devlet yönetimine ilişkin meseleleri tartışmak ve görüşlerini açıklamak amaçlarıyla bir araya gelirler.²⁷ Bu meseleleri tartışıp, görüşlerini ortaya koyarak aydınlatma ve kamuoyu yaratma amaçlarına ulaşmaya çalışırlar. Zira TGYK'nın 2'nci maddesinde gösterildiği üzere belirli konular üzerinde halkı aydınlatmak ve bir kamuoyu yaratmak suretiyle o konuyu benimsetmek üzere bu etkinliklere girişirler.

Kişiler toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlemek ve bunlara katılımı gerçekleştirmek suretiyle düşüncelerinin başkaları tarafından bilinmesini ve etkinliklerine konu durum veya faaliyetlerle ilgili karar alma

---

²⁵ Bkz. İşgören, s. 151. Basın açıklamaları ile ilgili olarak ayrıca bkz. Yusuf Çözeli, *Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Özgürlüğü ve Türkiye Örneği*, Ankara, 2016, s. 46-48.

²⁶ İçişleri Bakanlığının “Basın Açıklamaları” konu, 11.06.2004 tarihli, 2004/100 sayılı Genelgesine göre “...Sivil toplum örgütleri üyelerince ya da kişilerce “basın açıklaması” ve benzer adlar altında yapılacak faaliyetlerde; tüzel kişiler için yönetim ve denetim organlarının asil ve yedek üye tamsayılarının beş katını, gerçek kişiler için ise 2908 sayılı Dernekler Kanununda yönetim ve denetim organlarında öngörülen asgari asil ve yedek üye tamsayısının beş katını aşmayacak sayıda insanın açık havada, toplu veya ferdi olarak, araç trafiğini engellemeden, çevreye zarar vermeden, günlük hayatın doğal seyrini önemli ölçüde kesintiye uğratmadan ve şiddete başvurmadan, konusu suç teşkil etmemek koşulu ve megafon veya sınırlı alanda ses duyulmasını sağlayan cihazlar ile bir saati geçmemek üzere, düşünce ve görüşlerini açıklamanın konusu ile ilgili pankart-döviz açarak ve slogan atarak kamuoyuna duyurmaya çalışması, Anayasamızın 25 ve 26 ncı maddelerinde düzenlenen düşünce ve kanaat hürriyeti ve düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanımı olarak değerlendirilerek, 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu kapsamı dışında kabul edilecek ve güvenlik güçleri şahıs ve mal emniyeti ile kamu düzeninin korunmasını sağlayacaklardır...”

²⁷ Geray, s. 101.

mekanizmalarının harekete geçmesini isterler.²⁸ Böylece kamuoyu oluştururlar; toplumun belli bir mesele karşısında düşüncelerinin ne yönde olduğunu ortaya koyarlar.²⁹ Daha açık bir ifadeyle kişiler söz konusu meselelere ilişkin olarak *belli bir işi yürütmek, belli bir konuda görüş birliğine varmak, ortak yararı sağlamak, şu ya da bu düşünceyi açıklamak, değerlendirmek, yaymak, benimsetmek* isterler.³⁰

IV- Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hakkı

Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı Anayasanın 34'üncü maddesinde düzenlenmiştir. Anayasada bu hak, izin koşulu aranmaksızın herkese tanınmıştır. Anayasanın 34'üncü maddesinin birinci fıkrasına göre *“herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırsız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir”*.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, hakkın kullanımına yönelik etkinliğin organizasyonunun yapılmasını ve bu etkinliğe katılma haklarını sağlamaktadır.³¹ Anayasada katılma ifadesi kullanılmamakla birlikte düzenleme, etkinliğin gerçekleştirilmesine ve katılımın sağlanmasına yönelik bir faaliyet olduğundan ve katılım olmaksızın anlam ifade etmeyeceğinden toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, düzenleme ve katılma haklarını içermektedir. Nitekim toplantı ve gösteri yürüyüşlerine ilişkin esasları ortaya koymak üzere çıkarılan 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununda hakkın kullanımına ilişkin esaslara da yer verilmiştir. Çalışmamızda her iki hakkın kullanımını da içeren *“toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı”* ifadesini kullanmayı tercih etmekteyiz.

Anayasada toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin hangi sebeplerle sınırlanabileceği gösterilmiş; sınırlamanın ancak kanunla yapılabileceğine vurgu yapılmıştır.³² Anayasanın 34'üncü maddesinin

²⁸ Nur Zeliha Kaman, “I. Oturum-Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hakkına İlişkin Hukuksal Çerçeve”, *Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkı ve Demokratik Toplum Düzeni Kavramıyla İlişkisi Çalıştayı*, Türkiye İnsan Hakları Kurumu, Ankara, 2014, s. 25.

²⁹ Yarsuvat, s. 27.

³⁰ Akın, s. 546.

³¹ Atalan, s. 30.

³² Düzenlemede toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin kanunla sınırlanabileceği düzenlenmemiş olsaydı bile bunun kanunla yapılması gerekecekti. Zira Anayasanın

ikinci fıkrasına göre “toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir”.

Anayasada toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkına ilişkin esasların kanunla düzenleneceği öngörülmüştür. Anayasanın 34’üncü maddesinin üçüncü fıkrasında “toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir” denilmiş ve bunun gereği olarak 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu çıkarılmıştır.

Toplantı ve gösteri yürüyüşleri önceden planlanmış etkinlikler olup, ortak amaç ya da amaçlarla bir araya gelmiş topluluklar eliyle gerçekleştirilen etkinlikler olduğundan kamu düzeni için daha tehlikeli görülmeye müsaittirler.³³ Zira kişiler topluluk içerisindeyken kendilerini daha güçlü hissedeceklerinden, tek başlarmayken yapmaya çekindikleri davranışları sergileyebilmektedir.³⁴ Kişilerin ruh halleri kalabalık içerisinde değişime uğramakta, kişiler topluluk ruhu hali olarak ifade edilen ruh hali içerisinde kişisel karar alma yetilerinden uzaklaşp kolayca tahrik edilebilmektedir.³⁵ Katılımcılar arasına etkinliğin amacından uzak kimseler karışabilecek ve bu kimseler toplantı ve gösteri yürüyüşünü amacından farklı bir yere doğru sürükleyebilmektedir.³⁶ Dolayısıyla idarenin toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkına müdahale yetkisini kullanım biçimlerinden erteleme ve yasaklama yetkilerini ve bunun ölçüsünü bilmek gerekmektedir. Erteleme ve yasaklama idarenin belki kanunsuz toplantıları dağıtma yetkisiyle beraber en çok kullandığı yetkilerdir.

13’üncü maddesinde temel hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlanabileceği öngörülmüştür.

33 Anayurt, Toplanma Hürriyeti, s. 135. Yazar bu etkinliklerin daha tehlikeli olduklarına ilişkin kesin bir ifade kullanmaktadır (Bkz, Anayurt, Toplanma Hürriyeti, s. 135).

34 Öyle ki kalabalığın dışarıdan gelen etkilere kapalı hale geldiği, kalabalık içerisindekilerin adeta birbirlerini hipnotize ettikleri ve kendilerini kontrol etme yeteneklerini kaybettikleri ifade edilmektedir (Bkz. Momboisse, s. 12).

35 Yarsuvat, s. 28.

36 Anayurt, Toplanma Hürriyeti, s. 135.

V- Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununda Erteleme/Yasaklama Yetkisi

TGYK'nın 15, 16, 17 ve 19'uncu maddelerinde idareye toplantı ve gösteri yürüyüşlerini erteleme/yasaklama yetkisi verilmiştir. Düzenlemelerde İçişleri Bakanlığı, bölge valisi, vali ve kaymakam yetkili makam olarak öngörülmüştür.

Erteleme ve yasaklama yetkileri TGYK'da idarenin farklı ihtimaller karşısında kullanabileceği yetkiler olarak düzenlenmiştir. İdare erteleme ve yasaklama yetkilerini bazen kolluk kuvvetlerinin yetersizliğini, bazen de kamu düzeni ve milli güvenliğin korunması gibi gerekleri ileri sürerek kullanabilmektedir. Olağanüstü hallerde ise hangi sebeplere dayanarak bu yetkilere başvuracağı gösterilmemekle beraber idarenin sebepsiz yere değil, kamu düzeninin korunması kapsamında yer alan sebep ya da sebeplere dayanarak bu yetkileri kullanması gerekmektedir. Zira olağanüstü hal ilanı her ne kadar kamu düzeninin ileri düzeyde bozulma sebebine dayansa da idarenin her somut olayda tehlike veya bozukluğun varlığının ortaya koyması gerekmektedir.

İdareye toplantı ve gösteri yürüyüşlerini erteleme ve yasaklama yetkileri tanınmakla kişilerin toplantı ve gösteri yürüyüşü haklarını kamu düzeninin korunması için uygun bir zamanda kullanmaları sağlanmak istenmiştir. Böylece hakkın kullanımı tamamen ortadan kaldırılmamakla birlikte idareye bu hakkı sınırlama yetkisi tanınmıştır.

İdare toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkını sınırlandırırken, yani erteleme/yasaklama yetkisini kullanırken sırf bu etkinliklerin başta ulaşım olmak üzere kamu hizmetlerinden yararlanmayı güçleştirici etkilerini esas alarak hareket etmemesi gerekmektedir. Zira toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin kişilerin gündelik hayatlarında bazı aksaklıklara yol açması mümkün olup, bu durum söz konusu etkinliklerin doğasında bulunmaktadır.³⁷ AIHM'ye göre “...Kamuya açık bir yerde yapılan her türlü gösteri, günlük hayatın akışında belli bir karışıklığa sebep olabilecek ve düşmanca tepkilere yol açabilecek nitelikte olsa bile, bu

---

³⁷ Oktay Uygun, “Açılış Oturumu”, *Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkı ve Demokratik Toplum Düzeni Kavramıyla İlişkisi Çalıştayı*, Türkiye İnsan Hakları Kurumu, Ankara, 2014, s. 14.

durum, tek başına, toplantı özgürlüğünün ihlal edilmesini haklı göstermemektedir...”³⁸

Toplantı ve gösteri yürüyüşleri nedeniyle trafik akışında güçlükler meydana gelmekte, yayalar ve araçlar her zaman kullandıkları güzergahları kullanamamakta, kolluk kuvvetlerinin yönlendirmesiyle alternatif güzergahları kullanmak zorunda kalabilmekte, gürültü seviyesi yükselmekte ve etkinliğin gerçekleştirildiği yerlerde ticari faaliyetler sekteye uğrayabilmektedir.³⁹ Böyle bir gerçeklik karşısında toplantı ve gösteri yürüyüşleri ile kamu düzeni arasında dengenin kurulması gerekmektedir.⁴⁰ Bu, ölçülü olmanın bir gereğidir.

İdarenin erteleme ve yasaklama yetkilerini kanunda öngörülen koşullar oluşmadan, keyfi bir şekilde kullanması halinde kullanılan yetki adeta izin yetkisine dönüşmekte, fiili bir durum oluşmaktadır.⁴¹ Zira etkinliği düzenleyenler büyük çaplı ve maliyetli bir işe başlamadan önce, erteleme veya yasaklama yetkisini kullanma yetkisine sahip olan mülki amirlerin niyetlerini öğrenmek istemektedir.⁴² Yani düzenleyiciler idarenin gerçekleştirmek istedikleri etkinlik hakkında erteleme veya yasaklama kararı alınıp alınmayacağını anlamaya çalışmakta, ancak idarenin erteleme veya yasaklama kararı almayacağını öğrenmeleri halinde etkinliği gerçekleştirmek üzere harekete geçebilmektedir.

Kişiler toplantı ve gösteri yürüyüşlerini genellikle güncel bir olaya tepki göstermek veya geçmişte yaşanan bir olayı anmak için gerçekleştirmektedir. İdarenin erteleme/yasaklama kararı alması gerçekleştirilmek istenen etkinliğin kamuoyunu ve siyasi makamları etkileme gücünü zayıflatmakta veya ortadan kaldırılmaktadır. Öyle ki çok ileri bir tarihe ertelenmeleri nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşleriyle zamanında tepki gösterilememesinin toplantı ve gösteri

---

38 AİHM, Akarsubaşı-Türkiye, 70396/11, 21.07.2015, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası; Ayrıca bkz. AİHM, Akgöl ve Göl-Türkiye, 28495/06, 28516/06, 17.05.2011, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası; AİHM, Serkan Yılmaz ve Diğerleri-Türkiye, 25499/04, 13.10.2009, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası.

39 Uygun, Çalıştay, s. 14.

40 Kaboğlu, Toplantı, s. 128; İşgören, s. 128.

41 Uygun, Çalıştay, s. 11.

42 Uygun, Çalıştay, s. 11.

yürüyüşü hakkının hiç kullanılmamasından farksız olduğu ifade edilmektedir.⁴³

İdarenin aldığı karara karşı yargı yoluna gidilse bile yargısal kararın ortaya çıkmasının uzun sürecek olması, bu arada erteleme konusu etkinliğin güncelliğini yitirmesi karşısında yürütmenin durdurulması talebi üzerine yargı yerlerinin kısa bir süre içerisinde karar vereceğinin düzenlenebileceği ifade edilmektedir.⁴⁴

A. Tüm Etkinlikleri Erteleme/ Yasaklama Yetkisi

Toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin tamamını erteleme yetkisi TGYK'nın 19'uncu maddesinde düzenlenmiş ve erteleme yetkisi bölge valisine, yasaklama yetkisi ise valiye verilmiştir. TGYK'nın 19'uncu maddesinin birinci fıkrasına göre *“bölge valisi, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla bölgeye dahil illerin birinde veya birkaçında ya da bir ilin bir veya birkaç ilçesinde bütün toplantıları bir ayı geçmemek üzere erteleyebilir. Valiler de aynı sebeplere dayalı olarak ve suç işleneceğine dair açık ve yakın tehlike⁴⁵ mevcut olması hâlinde; ile bağlı ilçelerin birinde veya birkaçında bütün toplantıları bir ayı geçmemek üzere yasaklayabilir”*

İdareye toplantı ve gösteri yürüyüşlerini erteleme/yasaklama yetkisi veren bu düzenlemeyi değerlendirmek gerekmektedir. Buna göre bölge valisinin bir ayı geçmemek üzere erteleme yetkisi ile valinin bir ayı geçmemek üzere yasaklama yetkisi aslında aynı yetkililerdir. Her ne kadar valiye tanınan yetki yasaklama olarak ifade edilse de aslında bir aya kadar kullanılabilir erteleme yetkisi söz konusudur. Erteleme, süresi belirli olan yasaklamadır. Erteleme süresi içerisinde toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının kullanımı yasak edilmektedir.

⁴³ Bkz. Mümtaz Soysal, *100 Soruda Anayasanın Anlamı*, 7. Baskı, 1987, s. 228.

⁴⁴ Bkz. Ülkü Azrak, “Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu”, *Anayasa ve Uyum Yasaları Açık Oturum Tutanakları* (13-14 Aralık 2002), 2003, s. 246.

⁴⁵ Düzenlemede bahsi geçen ve açık ve yakın tehlike teşkil eden suç işlenmesinden toplantı veya gösteri yürüyüşünü düzenleyecek ya da bu etkinliklere katılacak olanların böyle bir tehlike oluşturmalarının anlaşılması gerektiği, etkinlikten rahatsız olacakların katılanlara yönelik suç işleme tehlikesinin bu kapsamda olmadığı ifade edilmektedir (Bkz. Atalan, s. 152).

Türk idari yapılanmasında bölge valiliği teşkilatı mevcut olmadığından TGYK'nın 19'uncu maddesi kapsamında bölge valisinin bir ayı geçmemek üzere toplantı ve gösteri yürüyüşlerini erteleme yetkisini ayrıntılı olarak değerlendirmeye gerek bulunmamaktadır. Ancak valinin bir ayı geçmemek üzere toplantı ve gösteri yürüyüşlerini erteleyebilecek olması üzerinde durulması gerekmektedir. Valiye böylesine sınırlayıcı bir yetkinin tanınması dikkat çekicidir.

Kaymakamlara TGYK'nın 19'uncu maddesinde ilçede bütün toplantıları erteleme veya yasaklama yetkisi verilmemiştir. Bu yetkileri yalnızca vali kullanabilecektir. Yani ilçede bütün toplantı ve gösteri yürüyüşleri ancak vali tarafından ertelenebilecektir. Kaymakam toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin yasaklanmasını gerektiren hallerle karşılaştığında durumu valiye bildirecek, gereken kararı vali verecek; kaymakam da bu kararı uygulayacaktır. Zira İl İdaresi Kanunu'nun 31'nci maddesinde öngörüldüğü üzere kaymakamlar ilçenin işleri hakkında bağlı buldukları valilerle yazışacak ve valinin emir ve talimatlarını yerine getirecektir.

Danıştay idarenin toplantı ve gösteri yürüyüşlerini erteleme yetkisini kullanırken erteleme sebeplerinin gerçekleştiğinin tespitinde idarenin kolay karar veremeyeceğini, katı bir değerlendirme esası benimsemesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Danıştay'a göre "*...Toplantının düzenlenmesi halinde, amacın gerçekleştirilmesi (örneğin, kamu düzeninin sağlanması veya suç işlenmesinin önlenmesi) imkânsız hale gelecek ise, erteleme veya yasaklamanın zorunluluğundan bahsedilebilecektir...*"⁴⁶

Vali, alabileceği daha hafif tedbirlerin yetersiz kalacağını öngörmesi halinde TGYK'nın 19'uncu maddesi kapsamında toplantı ve gösteri yürüyüşlerini yasaklama yetkisini kullanacaktır. Aksi takdirde yasaklama yetkisini kullanımı ölçülülük ilkesini ihlal etmesi anlamına gelecektir. Danıştay'a göre "*...toplantının ertelenmesi ile istenilen amaca ulaşılabileceği hallerde, yasaklama yoluna gidilmesi, ölçülülük ilkesine ve Anayasanın 13. maddesine aykırılık teşkil edecektir...*"⁴⁷

Keyfi kullanımların önüne geçilmesi adına valinin yasaklama kararında TGYK'nın 19'uncu maddesinde soyut sebepler olarak

---

⁴⁶ D.10.D, 15.9.2008, E. 2006/946, K. 2008/6084, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası.

⁴⁷ D.10.D, 15.9.2008, E. 2006/946, K. 2008/6084, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası.

gösterilen kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması gibi sebepleri somutlaştırması gerekmektedir. Yani vali yasaklama kararında kanunda yer alan soyut sebep/sebepleri aynen yazmakla yetinmemelidir. Örneğin terör saldırısı gerçekleştirilebileceğine ilişkin bilgilerin alındığı gerekçe gösterilerek bu yetkinin kullanıldığının ortaya konulması gerekmektedir. Nitekim TGYK'nın 19'uncu maddesinde valiye bütün toplantıları yasaklama yetkisi verilirken saydığımız soyut sebeplerle yetinmeden ayrıca "suç işleneceğine dair yakın tehlikenin" varlığını ortaya koyma yükümlülüğü getirilmiştir. Böylece yasaklama sebep ya da sebeplerinin biraz da olsa somutlaştırılması istenmiştir.

TGYK'nın 19'uncu maddesinde öngörüldüğü üzere yasaklama sebebi olarak ayrıca var olması gereken suç işleneceğine dair açık ve yakın tehlikeden gerek toplantı ve gösteri yürüyüşü etkinliğini düzenlemek isteyenlerin gerekse de dışarıdan gerçekleştirilebilecek saldırıların yakın zamanda gerçekleştirilebileceğine ilişkin fazlaca soruşturulmaya gerek bulunmayan, açıkça ortada olan emarelerin varlığı anlaşılmalıdır.

TGYK'nın 19'uncu maddesi kapsamında valinin toplantı ve gösteri yürüyüşlerini bir aya kadar yasaklamasına, yani erteleme yetkisini kullanmasına sebep olan suçtan her türlü suçu değil, kamu düzenini ciddi şekilde sarsacak suçları anlamak gerekmektedir. Yoksa örneğin kalabalık içerisinde hırsızlık veya hakaret suçunun işleneceğinin açık ve yakın olması bu etkinliklerin yasaklanmasına sebep olacak tehlikeler olarak görülmemelidir.

Valinin TGYK'nın 19'uncu maddesi kapsamında bütün toplantı veya gösteri yürüyüşlerini yasaklama yetkisi bir aya kadardır. Gerekli müdahalelerle erteleme sebebini bir aydan daha kısa bir sürede, örneğin bir hafta veya on gün içerisinde ortadan kaldırılması mümkünse ya da erteleme sebebi bir aydan daha kısa bir süre içerisinde kendiliğinden ortadan kalkmışsa yahut erteleme sebebi büsbütün ortadan kalkmamakla birlikte alınacak tedbirlerle gerekli koruma sağlanabiliyorsa, daha uzun süreli yasaklama kararı alınamaz. Sebep ya da sebepler son bulunca erteleme kararı kaldırılmalıdır.

B. Etkinliklerin Bir Kısmını Erteleme Yetkisi

Toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin bir kısmını erteleme yetkisi TGYK'nın 15 ve 16'ncı maddelerinde düzenlenmiştir. 15'inci maddede

bu yetki valiye, 16'ncı maddede ise çeşitli ihtimaller dahilinde bölge valisine ve İçişleri Bakanına verilmiştir.

TGYK'nın 15'inci maddesine göre “bir il sınırı içinde aynı günde birden çok toplantı yapılmak istenmesi halinde vali, emrindeki güvenlik kuvvetlerinin ve gerektiğinde yararlanabileceği diğer güçlerin bu toplantıların güvenlik içinde yapılmasını sağlamaya yeterli olmadığı kanısına varırsa, toplantılardan bir kısmını on günü aşmamak üzere bir kez erteleyebilir. Bu ertelemeye müracaat önceliği göz önünde bulundurulur”

TGYK'nın 15'inci maddesini değerlendirdiğimizde toplantıların tümünü bir aya kadar yasaklama yetkisinde olduğu gibi bir kısmını erteleme yetkisinin de kaymakama tanınmadığını görmekteyiz. İlçede kaymakamın böyle bir yetkisi bulunmamaktadır. TGYK'nın 15'inci maddesinde, 19'uncu maddesinde olduğu gibi kaymakam bu yetkiyi kullanacak makamlar arasında sayılmamıştır. O halde kaymakam böyle bir ihtimalde 19'uncu madde kapsamında yasaklama yetkisinin kullanılma sebep ya da sebeplerinin ortaya çıkmasında olduğu gibi amiri konumunda bulunan valiye durumu bildirecek, güvenlik kuvvetlerinin ve yararlanabileceği diğer kuvvetlerin yetersiz kalacağına kanaat getirmesi halinde erteleme kararı vali verecektir.

TGYK'nın 15'inci maddesi gereğince vali erteleme kararı vermeden önce yalnızca emri altındaki kuvvetlerin, yani polis ve jandarmanın toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin güvenliğini sağlamadaki yeterliliğine bakmayacak, aynı zamanda gerektiğinde başvurabileceği diğer kuvvetlerin durumunu da göz önünde bulunduracaktır. Düzenlemede valinin emrindeki güvenlik kuvvetlerinin yanı sıra gerektiğinde yararlanabileceği diğer güçlerin de toplantıların güvenlik içinde yapılmasını sağlamaya yeterli olup olmadığını göz önünde bulunduracağı ortaya konulmuştur.

Valinin TGYK'nın 15'inci maddesi kapsamında gerektiğinde yararlanabileceği diğer güçler, İl İdaresi Kanununun 11'inci maddesinin (D) fıkrası gereğince yardımına başvurabileceği güçlerdir. Nitekim İl İdaresi Kanununun 11'inci maddesinin (D) fıkrasında toplantı ve gösteri yürüyüşlerini de içerebilecek şekilde valilerin ilde çıkabilecek veya çıkan olayların, emrindeki kuvvetlerle önlenmesini mümkün görmedikleri veya önleyemedikleri, aldıkları tedbirlerin bu kuvvetlerle uygulanmasını mümkün görmedikleri veya uygulamadıkları takdirde, diğer illerin kolluk kuvvetleriyle bu iş için tahsis edilen diğer kuvvetlerden

yararlanmak amacıyla, İçişleri Bakanlığında ve gerekirse Kara Kuvvetleri Komutanlığının sınır birlikleri dahil olmak üzere en yakın kara, deniz ve hava birlik komutanlığından mümkün olan en hızlı vasıtalar ile müracaat ederek yardım isteyecekleri, valinin yaptığı yardım isteminin geciktirilmeksizin yerine getirileceği öngörülmüştür.

TGYK'nın 15'inci maddesi kapsamında vali emrindeki güvenlik kuvvetlerinin ve gerektiğinde yararlanabileceği diğer kuvvetlerin toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin güvenlik içinde yapılmasını sağlamaya yeterli olmadığı kanısına varırsa bütün toplantıları ertelemeyecektir. Zira düzenlemede valinin toplantılardan bir kısmını erteleyebileceği öngörülmüştür. Vali emri altında bulunan kolluk kuvvetleriyle veya yararlanabileceği diğer kuvvetlerle güvenliğini sağlayabileceği toplantıları ertelemeyecek, bunun dışındakileri erteleyecektir. Örneğin aynı gün içinde iki toplantı veya gösteri yürüyüşü gerçekleştirilmek isteniyorsa bunlardan birini erteleme yoluna gidebilecektir. Tek bir toplantı veya gösteri yürüyüşü söz konusuysa vali bu gerekçeyle erteleme kararı veremeyecektir.

Ertelemenin toplantı veya gösteri yürüyüşünün güvenliğini sağlayacak kuvvetlerin sağlanması veya araçların temin edilmesi için gerekli olan süreden uzun olmaması gerekmektedir.⁴⁸ O halde vali en fazla on gün olarak belirleyebileceği erteleme süresi içerisinde güvenliğini sağlamaya yönelik personel eksikliğini giderecektir. Vali on günden daha kısa sürede bu eksikliği giderebiliyorsa bu etkinlikleri daha uzun süreyle ertelemeyecektir. Aksi halde ölçsüz bir işlem tesis etmiş olacaktır. Düzenlemede valinin bu gerekçeyle erteleme yetkisini bir kez kullanabileceği öngörüldüğünden erteleme süresinin sonunda vali toplantı ve gösteri yürüyüşlerini yeniden aynı gerekçeyle erteleyemeyecektir.

TGYK'nın 15'inci maddesi kapsamında vali erteleyeceği toplantı ve gösteri yürüyüşlerini belirlerken bunların müracaat önceliklerini, yani bildirim tarihlerini dikkate alacaktır. Düzenlemede ertelemeye müracaat önceliğinin göz önünde bulundurulacağı öngörülmüştür. Dolayısıyla vali daha eski bildirim tarihli toplantı ve gösteri yürüyüşlerini ertelemeyip, daha sonraki tarihlerde bildirilenleri erteleyebilecektir. Çünkü vali daha eski tarihlerde bildirilen etkinlikler için gerekli önlemleri almış olabilecektir. Ayrıca vali bildirim tarihini esas alırken daha önce

---

48 Atalay, s. 102.

ertelemiş olduğu toplantı ve gösteri yürüyüşlerini dikkate alacak, bunları yeniden ertelemeyecektir. Zira 15'inci madde gereğince vali bir toplantı veya gösteri yürüyüşü bakımından bu yetkisini sadece bir kez kullanabilecektir.

Kanaatimizce vali TGYK'nın 15'inci maddesi kapsamında birden fazla toplantı ve gösteri yürüyüşünden bazılarını ertelerken her zaman bildirim tarihini esas almak zorunda değildir. Kanunla belirlenen bu esas idare bakımından zorunluluk teşkil etmemektedir. Düzenlemede yalnızca valinin bu hususu göz önünde bulunduracağı öngörülmüştür. Dolayısıyla vali bildirim tarihinden daha önemli esaslara göre karar verebilecektir. Vali bu kapsamda kamu düzeni için daha fazla tehlike oluşturduğundan daha fazla güvenlik kuvvetinin mevcudiyetini gerektiren önceki bildirim tarihli toplantı ve gösteri yürüyüşlerini erteleyip, ileri tarihli olanlara müdahale etmeyebilecektir. Vali ayrıca farklı bildirim tarihli toplantı ve gösteri yürüyüşlerinden belli bir tarihte, örneğin bir olayın yıl dönümünde veya güncel bir gelişmeye tepki olarak düzenlenenlere öncelik tanıyıp, bunları ertelemekten kaçınabilecektir.

TGYK'nın 15'inci maddesinde valiye erteleme yetkisi aynı gün içinde gerçekleştirilmek istenen toplantı ve gösteri yürüyüşleri bakımından tanınmıştır. Dolayısıyla vali birbirine yakın takın tarihlerde, örneğin birbirini takip eden günlerde düzenlenmek istenen toplantı ve gösteri yürüyüşlerini güvenlik kuvvetlerinin yetersizliğini ileri sürerek erteleyemeyecektir.

Valinin erteleme yetkisi toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin aynı günde gerçekleştirilmek istenmesi halinde katılımcıların bu haktan güven içinde yararlanmalarını sağlamaya yöneliktir. Vali böyle bir yetkiye aniden ortaya çıkan gelişmeler üzerine, aynı günde özellikle karşıt grupların gerçekleştirmek isteyeceği etkinliklerinin güvenliğini sağlamada ihtiyaç duyabilecektir. Ancak her yıl aynı günde düzenlenen toplantı ve gösteri yürüyüşleri bakımından valinin gerekli önlemleri önceden alması gerekeceğinden böyle bir ihtimalde erteleme yetkisini kullanımı hukuka aykırı olabilecektir. Ayrıca vali güvenlik kuvvetleri veya başvurabileceği diğer kuvvetlerle toplantı ve gösteri yürüyüşünün güvenliğini sağlayabildiği halde bu etkinlikleri erteliyorsa kararının hukuka uygunluğundan söz edilemeyecektir.

Mülga 171 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hürriyeti Hakkındaki Kanuna 1932 sayılı Kanunun dördüncü maddesiyle eklenen, "toplantının geri bırakılması" başlıklı onuncu maddeyle de valiye toplantıların bir

kısmını erteleme yetkisi verilmişti.⁴⁹ Düzenleme, TGYK'da (m.15) valiye toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin bir kısmını güvenlik kuvvetlerinin yetersizliği sebebiyle erteleme yetkisi veren düzenlemeyle aynıydı. Bu düzenlemede TGYK (m.15)'da yer alan düzenlemeden farklı olarak sadece ertelemeye müracaat önceliğinin göz önünde bulundurulacağı hususu yer almamaktaydı. Bahsi geçen düzenleme Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmişti. Mahkeme iptal kararı verirken bu düzenlemeyle valinin varsayımına dayalı olarak toplantı ve gösteri yürüyüşlerini erteleyebileceğini, hâlbuki toplantı ve gösteri yürüyüşlerini ertelemek yerine gerekli önlemleri alması gerektiğini ifade etmiştir. Mahkeme ayrıca karşıt bir grubun sırf diğer grubun etkinliğini erteletmek amacıyla, kasıtlı olarak aynı günde etkinlik düzenleme yoluna gidebileceğini ortaya koymak istemiştir.⁵⁰

Görüldüğü üzere Anayasa Mahkemesinin valiye aynı günde gerçekleştirilmek istenen toplantı ve gösteri yürüyüşlerinden bir kısmını

49 Düzenleme şöyleydi: “Bir il sınırları içinde aynı günde birden çok toplantı ve gösteri yürüyüşü yapılmak istenmesi halinde vali, emrindeki zabıta kuvvetleri ve gerektiğinde yararlanabileceği güçlerin bu toplantıların güvenlik içinde yapılmasını sağlamağa yeterli olmadığı kanaatine vardığı takdirde bu toplantı ve gösteri yürüyüşlerinden bir kısmını 10 günü aşmamak ve bir defaya mahsus olmak üzere erteleyebilir” (m.10/3).

50 Karar şöyledir: “...Fıkra hükmüne göre vali erteleme yetkisini, toplantı ve gösteri yürüyüşleri başlamadan önce ve kanaatine göre kullanacaktır. (Çünkü Toplantı ve gösteri yürüyüşü başladıktan sonra bu yetkinin kullanılması, bir erteleme değil, o toplantı ve yürüyüşün dağıtılması niteliğinde olur.) Böyle olunca, Yasa ile Valiye tanınan erteleme yetkisinin ve bu yetkinin kullanılmasının dayanağını bir varsayım oluşturmaktadır. Oysa Vali, bu gibi hallerde her şeyden önce emrindeki kuvvetlerle gerekli önleyici kolluk tedbirleri almak, toplantıların ve yürüyüşlerin güvenlik içinde yapılmasını sağlamakla görevli ve yükümlüdür. Şayet sükûn ve düzen bozucu olayların çıkması olasılığı var ise, ya da olaylar çıkmışsa, toplum polisinden, gerektiğinde askeri güçlerden yararlanmak olanağı da bulunduğu göre, bu toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin güvenlik içinde yapılmasını sağlamak artık bir sorun olmaktan çıkar... Burada, üçüncü fıkranın neden olabileceği bir duruma da değinmek gerekir. O da, fıkra hükmünün, uygulamada kimi tertiplere olanak sağlayabilecek bir nitelik taşımasıdır. Şöyle ki, karşıt bir kuruluşa toplantı ve gösteri yürüyüşü için, başvurmasını sağlayan bir ortamın gelişmesi beklenerek, belli bir kuruluşun bu konuda daha önce yaptığı başvurmanın erelenmesi yoluna gidilebilir...fıkra hükmü; kişisel anlayış ve takdire dayanan uygulamalara olanak vermekte, bu temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasını engelleyebilecek nitelik taşımaktadır, ayrıca...toplantı ve gösteri yürüyüşü hak ve özgürlüğünün özüne dokunmaktadır...” (AYM, 18 ve 22.11.1976, E. 1976/27, K. 1976/51 sayılı Kararı, Anayasa Mahkemesi Kararlar Bilgi Bankası).

erteleme yetkisi veren, 171 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hürriyeti Hakkındaki Kanunun 10'uncu maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan bu düzenlemeyi iptal etmesine rağmen TGYK'nın 15'inci maddesinde aynı düzenlemeye yer verilmiştir.

TGYK'da idareye erteleme yetkisi veren bir düzenleme de 16'ncı maddede yer almaktadır.⁵¹ Düzenlemeye göre toplantı veya gösteri yürüyüşünün güvenli bir şekilde yerine getirilmesi amacıyla yetkili makam olarak bölge valisi veya İçişleri Bakanlığından takviye kuvvet istenilmesi fakat yetkili makamın gerekli yardımı yapamadığı hallerde bu makam toplantı veya gösteri yürüyüşlerini erteleyebilmektedir. Böylece TGYK'nın 15'inci maddesinde yer alan düzenlemeden farklı olarak erteleme yetkisini ilde güvenliği sağlamakla görevli vali değil, bölge valisi veya İçişleri Bakanı kullanılmaktadır.

Mülga 171 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hürriyeti Hakkındaki Kanuna 1932 sayılı Kanunun dördüncü maddesiyle eklenen, toplantının geri bırakılması başlıklı onuncu maddeyle İçişleri Bakanına erteleme yetkisi verilmişti.⁵² Ancak bu düzenleme Anayasa Mahkemesi tarafından İçişleri Bakanlığının kanunlarla verilen yetkiler doğrultusunda yardım taleplerini karşılayabileceği, erteleme varsayımı dayanacağı, erteleme hangi ölçütlere göre yapılacağını ortaya konulmadığı ve

---

51 TGYK'ya göre *“a) Bir bölge valiliğine bağlı illerden; birden çok ilde aynı günde toplantı yapmak için bildirim verilmesi üzerine, toplantı güvenliğini sağlamak amacıyla ilgili valilerce bölge valiliğinden takviye istenmesi halinde, bölge valisi bu isteklerin karşılanamayacağı kanısına varırsa, takviye gönderilemeyen illerdeki toplantılar on günü aşmamak üzere bölge valiliğince bir kez ertelenebilir. b) Aynı günde birden çok bölge valiliğine bağlı illerde toplantı yapmak için bildirim verilmesi üzerine, toplantı güvenliğini sağlamak amacıyla ilgili bölge valilerince İçişleri Bakanlığından takviye istenmesi halinde, İçişleri Bakanlığı bu isteklerin karşılanamayacağı kanısına, varırsa, takviye gönderilemeyen bölge valiliğine bağlı illerdeki toplantılar on günü aşmamak üzere İçişleri Bakanlığınca bir kez ertelenebilir. Ertelemede müracaat önceliği göz önünde bulundurulur”* (m.16).

52 Düzenleme şu şekildeydi: *“Aynı günde birden ziyade ilde toplantı ve gösteri yürüyüşü yapılmak istenip de toplantı güvenliğini sağlamak üzere, ilgili valilerce İçişleri Bakanlığından takviye istenmesi halinde bu isteğin Bakanlıkça karşılanamayacağı kanaatine varılması halinde de bir kısım illerdeki toplantıların yapılmasını 10 günü aşmamak ve bir defaya mahsus olmak üzere ertelemeye İçişleri Bakanlığı yetkilidir”* (m.10/4).

yardım talepleri karşısında etkinlikler hakkında erteleme kararı verilirken keyfi uygulamalara sebep olunabileceği gerekçeleriyle iptal edilmişti.⁵³

C. Belirli Bir Etkinliği Erteleme/Yasaklama Yetkisi

İdare toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin tamamını veya bir kısmını değil, sadece belirli bir toplantıyı erteleme yoluna gidebilir. İdarenin bu yetkisi TGYK'nın 17'nci maddesinde düzenlenmiştir. Erteleme yetkisine yer veren diğer düzenlemelerden farklı olarak bölge valisi ve valinin yanı sıra kaymakamın da erteleme yetkisini kullanabileceği öngörülmüş, söz konusu makamların millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla “belirli bir toplantıyı” bir ayı aşmamak üzere erteleyebileceği veya suç işleneceğine dair açık ve yakın tehlike mevcut olması hâlinde yasaklayabileceği hüküm altına alınmıştır.

18'inci maddenin birinci fıkrasında bölge valisi, vali veya kaymakamlarca ertelenen veya yasaklanan veya İçişleri Bakanlığı tarafından ertelenen toplantılara ilişkin gerekçeli erteleme veya yasaklama kararının toplantının başlama saatinden en az yirmidört saat önce bir yazı ile düzenleme kurulu başkanına veya bulunmadığı takdirde üyelerden birine tebliğ edileceği öngörülmüş, ikinci fıkrada da bölge valisi, vali ve kaymakam tarafından belirli bir toplantının ertelenmesinde ve yasaklanmasında en az yirmidört saat önce tebliğ şartı aranmayacağı hallerin yönetmelikte⁵⁴ gösterileceği öngörülmüştür. Kanunla tespit edilebilecek bu halleri tespit yetkisinin idareye verilmesi

53 Anayasa Mahkemesine göre “...Çeşitli yasalarla sağlanan...olanaklar karşısında, toplantı ve gösteri yürüyüşleri güvenliğinin sağlanması, İçişleri Bakanlığı için de artık bir sorun olmamalıdır...Fıkra hükmüne göre İçişleri Bakanlığı erteleme yetkisini, toplantı ve gösteri yürüyüşleri başlamadan ve takviye isteğinin karşılanamayacağı kanaatine varmak suretiyle kullanacaktır. Böyle bir davranış da ertelenmeyi.... yine varsayıma dayandırmak olur. Öte yandan fıkra hükmü, valilerin takviye isteklerinden hangilerinin kabul edilmeyeceği ve dolayısıyla hangi illerdeki toplantıların erteleneceği yönünü de bakanlığın takdirine bırakmaktadır. Başka bir deyimle, bu ertelemelerin; hangi illerde, hangi ölçü ve esaslara göre yapılacağı hakkında fıkra da bir açıklık bulunmamaktadır. Bunun da, keyfi uygulamalara neden olabileceğini gözden uzak tutmamak gerekir...”

54 Bkz. Toplantı Ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik, m. 23.

Anayasada güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklerin kanunla sınırlandırılması ilkesine aykırılık teşkil etmektedir.⁵⁵

İdarenin TGYK'nın 17'nci maddesi kapsamında belirli bir toplantıyı erteleme veya yasaklama yetkisini kullanırken daha dikkatli davranması gerekecektir. Zira gerçekleştirilmek istenen birden fazla etkinliğin güvenliğinin sağlanmasında kolluk kuvvetlerinin yetersizliği erteleme için makul bir sebep olarak ileri sürülebilecekken idarenin elinde yeterli kolluk kuvveti olduğu halde sadece bir etkinliği erteleme kararı aldığı anda bu kararını sağlam gerekçelere dayandırması beklenenecektir. Zira idarenin gerekli önlemleri alarak, erteleme kararı almasına gerek kalmaksızın toplantı veya gösteri yürüyüşünün gerçekleşmesini sağlayabileceği aklı gelecektir.

İdarenin TGYK'nın 17'nci maddesi kapsamında suç işleneceğine dair açık ve yakın tehlike üzerine toplantı ve gösteri yürüyüşlerini yasaklaması halinde bu etkinlikler yasaklama süresince gerçekleştirilemeyecektir. Kanunda en fazla ne kadar olacağı gösterilmemle beraber yasaklama süresiz olmayacaktır. Yetkili makam toplantı ve gösteri yürüyüşlerini tamamen yasaklayamayacaktır. İdare ancak suç teşkil eden faaliyetleri için tamamen yasaklayabilecek olup, suç teşkil etmeyen faaliyetleri tamamen yasaklama yetkisi bulunmaz.⁵⁶ İdarenin süre sınırı olmayan, soyut şekilde yasaklama yetkisi yoktur.⁵⁷ Buna göre idarenin yasaklama yetkisi süresiz olmayıp, yasaklama kararında süre gösterilmelidir. Tehlikenin ağırlığına göre yasaklamanın ne kadar süreceğine idare karar verecektir. Yasaklama sebebi ortadan kalktığında idare bu kararı kaldıracaktır. Yasaklama sebebi sona erdiği halde tedbir devam ettirildiği takdirde işlem hukuka aykırı olacaktır.

Yasaklama, geçiciliği bakımından erteleme gibi sonuç doğursa da ertelemeden daha ağır bir karardır. Zira ertelemede, erteleme süresi kanunla tespit edilmiş olmakla beraber yasaklamada bu süreyi idare belirleyecektir. Danıştay da vermiş olduğu bir kararda yasaklamanın ertelemeden daha ağır bir karar olduğunu, idarenin etkinliği erteleyebilecekken yasaklamasını, kararda açıkça yazmasa da ölçülülük ilkesine aykırı bir karar olarak görmüştür. Karar şöyledir:

---

⁵⁵ Atalay, s. 122.

⁵⁶ Metin Günday, *İdare Hukuku*, 10. Baskı, Ankara, 2011, s. 304; Ender Ethem Atay, *İdare Hukuku*, 3. Bası, Ankara, 2012, s. 651.

⁵⁷ Anayurt, Toplanma Hürriyeti, s. 175.

"...Uyuşmazlığa konu olayda; her ne kadar, "1. Marmaris Demokrasi ve Kültür Şenliği Netekim Festival" adlı etkinlikle ilgili olarak bir takım siyasi parti ve sivil toplum örgütlerinin karşıt görüşlerinin basın-yayın organlarında yer alması nedeniyle söz konusu etkinliğin gerçekleşmesi halinde iki karşıt grubun karşılaşmasına sebebiyet vereceği gerekçesiyle dava konusu işlem tesis edilmiş ise de; söz konusu etkinliğin düzenlenmesi halinde suç işleneceğine dair açık, somut ve yakın tehlike bulunduğu ortaya konulamamıştır...Dolayısıyla, açık, somut ve yakın tehlikeden bahsedilemeyen dava konusu olaydaki durum, ancak bir erteleme sebebi teşkil edebileceğinden; ayrıca erteleme müessesesinin işletilmesi halinde toplantı düzenleme hak ve özgürlüğünün özüne dokunulmaksızın yasal amaca ulaşılabileceğinden, etkinliğin yasaklanması yoluna başvurulmasında hukuka uyarlık bulunmamaktadır..."⁵⁸

İdarenin belirli bir toplantıyı uzun süreli olacak şekilde erteleme/yasak etmesi idare bakımından makul bir gerekçe olarak ileri sürülemeyecektir. Bu kabul edilemez durum özellikle suç işleneceğine dair açık ve yakın tehlike arz eden, dolayısıyla çok daha somut hale gelen tehlike hali bakımından geçerlidir. İdareye düşen böyle bir gerekçeyi ileri sürmek değil, tehlikeye son vermektir. Bu, idarenin görevidir. İdarenin bir toplantı veya gösteri yürüyüşünü uzun süreyle erteleme ancak milli güvenlik sorunu haline gelen tehlike hallerinde, olağanüstü yönetim biçimlerinden birisine geçildiği hallerde kabul edilebilir.

İdare TGYK'nın 17'nci maddesinde öngörülen belirli bir toplantı veya gösteri yürüyüşünü erteleme veya yasaklama yetkisini birden fazla toplantı veya gösteri yürüyüşü için kullanabilecektir. Zira idareye birden fazla toplantı veya gösteri yürüyüşü bildirildiğinde bunlardan her biri belirli toplantı ve gösteri yürüyüşü haline gelecektir. O halde idare kendisine bildirilen bütün toplantı veya gösteri yürüyüşlerini, diğer şartlar da oluştuğunda bu madde gereğince erteleyebilecek veya yasaklayabilecektir.

İdarenin 17'nci madde gereğince bütün etkinlikleri erteleme TGYK'nın 19'uncu maddesinin birinci fıkrası gereğince bütün toplantı ve gösteri yürüyüşlerini erteleme yetkisine benzeyecektir. Ancak iki düzenleme arasında 17'nci madde kapsamında belirli hale gelen bütün

---

⁵⁸ D.10.D, 15.9.2008, E. 2006/946, K. 2008/6084, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası.

etkinliklerin ertelenmesi/yasaklanması söz konusuysen, 19'uncu maddenin birinci fıkrası gereğince erteleme/yasaklama henüz idareye bildirilmemiş, belirli olmayan etkinlikler bakımından da söz konusu olacaktır.

Mülga 171 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hürriyeti Hakkındaki Kanuna 1932 sayılı Kanunun dördüncü maddesiyle eklenen, toplantının geri bırakılması başlıklı onuncu maddeyle de yetkili makam olarak vali ve kaymakama belli bir toplantı ve gösteri yürüyüşünü erteleme yetkisi tanınmıştı.⁵⁹ Düzenlemenin 10'uncu maddesinin ikinci fıkrasında mahallî mülkiye amirinin Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün, millî güvenliğinin, kamu, düzeninin, kamu yararının, genel ahlakın ve genel sağlığın gerektirdiği hallerde toplantı ve gösteri yürüyüşünü, 10 günü aşmamak ve bir defaya mahsus olmak üzere erteleyebileceği düzenlenmişti.

Anayasa Mahkemesi 171 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hürriyeti Hakkındaki Kanuna 10'uncu maddesinin ikinci fıkrasında yer alan bu düzenlemeyi toplantı veya gösteri yürüyüşlerinin mülkiye amirlerinin kişisel anlayışlarına göre, onların istedikleri zamanda yapılmasına sebep olacağını, toplantı veya gösteri yürüyüşlerinin ertelenmesinin sonunda yapılamaz hale geleceğini ya da zorlaşacağını ortaya koymuş, düzenlemeyi iptal etmişti. Anayasa Mahkemesine göre: *"...Fıkra metninde açıkça görüldüğü gibi Anayasa'nın 11. maddesinde genel kavramlar halinde yer alan sınırlama nedenleri, herhangi bir açıklama getirilmeden, hemen olduğu gibi erteleme nedenleri olarak fıkraya aktarılmakla yetinilmiştir. Öte yandan, bu nedenlerin varlığı ile, toplantı ve yürüyüşün ertelenmesine gerektirir bir hal alıp almadığı hususları da mülkiye amirinin takdirine bırakılmıştır...sınırlama nedenlerinin, kişisel anlayış ve takdire olanak vermeyecek açıklık ve kesinlikte somut olarak belirtilmesi gerekir. Oysa, dava konusu ikinci fıkra ile getirilen hüküm, herhangi bir konuda yapılmak istenen toplantı veya gösteri yürüyüşünü, idarenin iznine bağlı tutan bir sistemin değişik*

---

59 TGYK'nın 17'nci maddesinde yer alan belirli bir toplantı veya gösteri yürüyüşünü erteleme/yasaklama yetkisi ile mülga 171 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hürriyeti Hakkındaki Kanunun 10'uncu maddesinin ikinci fıkrasına yer alan düzenleme neredeyse birbirinin aynısı olan düzenlemelerdir. Aralarındaki farklılıklar olarak TGYK'da erteleme süresi on gün yerine bir ay olarak düzenlenmiş, TGYK'da suç işleneceğine dair açık ve yakın tehlike halinde bu etkinliklerin yasaklanabileceği kabul edilmiş ve TGYK'da sınırlama sebepleri bakımından bazı farklılıklar öngörülmüştür.

bir uygulama türü oluşturmakta, toplantı ve gösteri yürüyüşünü, bunlardan yararlanacakların istedikleri zamanda değil, mülkiye amirlerinin arzulanıkları zamanda yapılmasına olanak sağlamakta ve üstelik toplantı ve gösteri yürüyüşünü, erteleme süresi sonunda da örtülü bir biçimde yapılamaz hale koymakta veya güçleştirmektedir. Böylece, zamanında yaptırılmadığı için, toplantının amacına ulaşılmasını önleyici ve etkisini ortadan kaldıracı bir sonuç doğurmaktadır...fıkra kuralı, Anayasa'nın öngördüğü amacı aşan, hakkın özüne dokunan bir sınırlama getirmektedir... ”⁶⁰.

VI- Erteleme/Yasaklama Yetkisinin Olağanüstü Hallerde Uygulanışı

A. Olağanüstü Hale İlişkin Genel Bilgiler

Olağanüstü hal Anayasanın 119, 120 ve 121’nci maddelerinde düzenlenmiştir. 119’uncu maddede tabii afet ve ağır ekonomik bunalım sebebiyle olağanüstü hal ilanı, 120’inci maddede şiddet olaylarının yaygınlaşması ve kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması sebepleriyle olağanüstü hal ilanı ve 121’inci maddede olağanüstü hallerle ilgili esaslara yer verilmiştir.

6771 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla olağanüstü yönetim usullerine ilişkin değişiklikler yapılmış ve bu kapsamda Anayasanın 119’uncu maddesi “olağanüstü hal yönetimi” başlığı altında yeniden düzenlenmiştir.⁶¹ 120 ve 121’inci maddeler de yürürlükten kaldırılmıştır. Ancak bu değişiklikler henüz yürürlüğe girmemiştir.⁶² Değişiklikler birlikte yapılan Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Cumhurbaşkanlığı seçimleri sonucunda Cumhurbaşkanının göreve başladığı tarihte yürürlüğe girecektir.⁶³

---

⁶⁰ AYM, 18 ve 22.11.1976, E. 1976/27, K. 1976/51 sayılı Kararı, Anayasa Mahkemesi Kararlar Bilgi Bankası.

⁶¹ Bkz. 6771 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun m.12.

⁶² Bkz. 6771 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun m.16/E.

⁶³ Bkz. 6771 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun m.18/a.

Olağanüstü hâl, olağan dönem içerisinde kullanılabilen yetkilerle üstesinden gelinemeyecek, olağan nitelikte olmayan sorunlarla karşılaşılması üzerine bu sorunun ortadan kaldırılmasına yönelik yetkilerin kullanılabilirdiği yönetim şeklidir.⁶⁴ Karşı karşıya kalınan tehlike ya da tehlikelerin bertaraf edilmesinde olağan dönem içerisinde kullanılabilen yetkilerin yetersiz kalması üzerine olağanüstü yönetim usullerine başvurulmaktadır.⁶⁵ Olağanüstü hallerde idarenin yetkileri artmakta, böyle dönemlerde hak ve özgürlükler daha fazla sınırlandırmaya tabi tutulmaktadır.⁶⁶

Olağanüstü Hal Kanununun 14'üncü maddesine göre olağanüstü halin uygulanmasında görev ve yetki, olağanüstü hal bir ili kapsıyorsa il valisine, bir bölge valiliğine bağlı birden çok ilde ilan edilmesi halinde bölge valisine, birden fazla bölge valisinin görev alanına giren illerde veya bütün yurttan ilan edilmesi halinde, koordine ve işbirliği Bakanlıkça sağlanmak suretiyle bölge valilerine ait olup, gerekli işlemler onlar tarafından yürütülecektir. Türk idari teşkilatında bölge valiliğine yer verilmediğinden olağanüstü hallerde yetkiler vali tarafından kullanılacak, vali Olağanüstü Hal Kanununun 11'inci maddesinde öngörüldüğü üzere toplantı ve gösteri yürüyüşlerini erteleyebilecek veya yasaklayabilecektir.

B. İdarenin Olağanüstü Hallerde Erteleme/Yasaklama Yetkisi

Olağanüstü hâl rejimi devlet idaresine hukuksuzluk getirmemektedir. Olağanüstü hal keyfilik demek değildir.⁶⁷ Olağanüstü hal idaresi de hukuka bağlıdır.⁶⁸ Böyle dönemlerde idare bu döneme özgü hukuk kurallarıyla bağlıdır. Fakat sadece olağan döneme ait yetkileri kullanarak olağanüstü hallere ilişkin zor sorunların üstesinden tam anlamıyla

---

64 Selin Esen, *Karşılaştırmalı Hukukta Ve Türkiye'de Olağanüstü Hal Rejimi*, Ankara, 2008, s. 6.

65 Burhan Kuzu, *Olağanüstü Hal Kavramı ve Türk Anayasa Hukukunda Olağanüstü Hal Rejimi*, İstanbul, 1993, s. 197. Bu koşul olağanüstü yönetim usullerine başvurulmasında gerekli şartlardan birisi olarak kabul edilmektedir (Ayrıca bkz. Kuzu. s. 192-198).

66 Ergun Özbudun, *Türk Anayasa Hukuku*, 15. Baskı, Ankara, 2014, s. 371.

67 Esen, s. 7.

68 Kuzu, s. 40.

gelmek mümkün değildir.⁶⁹ Dolayısıyla temel hak ve özgürlükler olağan döneme nazaran daha fazla sınırlanmaktadır.⁷⁰

Olağanüstü Hal Kanununda idarenin toplantı ve gösteri yürüyüşlerine müdahale yetkisi şiddet hareketleri sebebiyle, yani Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin ortaya çıkması veya şiddet olayları sebebiyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması hallerinde ilan edilen olağanüstü hallerde alınacak tedbirler kapsamında Kanunun 11'inci maddesinin (m) bendinde düzenlenmiştir. 11'inci maddenin (m) bendinde idarenin kullanabileceği yetkiler arasında kapalı ve açık yerlerde yapılacak toplantı ve gösteri yürüyüşlerini erteleme ve yasaklama yetkilerine yer verilmiştir.

İdare şiddet hareketleri sebebiyle ilan edilen olağanüstü hallerde toplantı ve gösteri yürüyüşlerini erteleme/yasaklama yetkisini olağanüstü hal ilanı üzerine, bu hak için Anayasada öngörülen güvencelere bağlı olmaksızın, ancak belli sınırlar dahilinde kullanabilecektir. Anayasanın 15'inci maddesine göre olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlal edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilecek veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilecek olduğundan idare de toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının kullanımını kısmen veya tamamen durdurabilecek veya Anayasada bu hak için öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alabilecektir. Ancak idare bu hakka müdahale ederken durumun gerektirdiği ölçüyü aşmayacak, yani ölçülülük ilkesine riayet edecek ve milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükleri ihlal etmeyecektir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı için Anayasada öngörülen güvenceler, bütün temel hak ve özgürlükler için geçerli olan güvencelere yer veren 13'üncü madde ile toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının düzenlendiği 34'üncü maddede yer almaktadır. Anayasanın 13'üncü maddesinde temel hak ve özgürlüklerin özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabileceği, bu sınırlamaların, Anayasanın sözüne

---

⁶⁹ Kuzu, s. 70.

⁷⁰ Kuzu, s. 69; Esen, s. 44; Cemil Çelik, *Olağanüstü Hal ve Temel Hak ve Hürriyetler*, Ankara, 2010, s. 31.

ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamayacağı öngörülmüş olup, idare olağanüstü hallerde bu güvencelerden yalnızca ölçülülük ilkesine bağlı kalarak toplantı ve gösteri yürüyüşlerini sınırlandırabilecektir.

Anayasanın 34'üncü maddesinde herkesin önceden izin almadan, silahsız ve saldırsız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahip olduğu, toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabileceği düzenlenmiştir. Olağanüstü hallerde Anayasada toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı için Anayasada öngörülen güvencelerle bağlı olmayan idare bu hak için güvence teşkil eden ve 34'üncü maddede gösterilen sınırlama sebepleri olan millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebepleriyle bağlı olmadan ve kanunla sınırlama zorunluluğu olmaksızın müdahalede bulunabilecektir. Bu dönemde Anayasanın 121 ve 122'nci maddeleri gereğince olağanüstü halin/sıkıyönetim halinin gerekli kıldığı konularda, kanun hükmünde kararname çıkarılabilecektir.

İdare olağanüstü hallerde toplantı ve gösteri yürüyüşlerini erteleme/yasaklama yetkisini kullanırken milletlerarası hukuktan doğan yükümlülüklere riayet edecektir. Milletlerarası hukuktan doğan yükümlülüklerden anlaşılması gereken, öncelikle Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası sözleşmelerdir.⁷¹ Bunlar içerisinde aklı ilk gelen Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesidir. AİHS'nin 11'inci maddesinde "toplantı ve dernek kurma özgürlüğü", 15'inci maddesinde ise "olağanüstü hallerde yükümlülükleri askıya alma" düzenlenmiştir.

11'inci maddenin birinci fıkrasında herkesin barışçıl olarak toplanma hakkına sahip olduğu belirtildikten sonra, ikinci fıkrasında bu hakların kullanılmasını yasayla öngörülen ve demokratik bir toplum içinde ulusal güvenliğin, kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli olanlar dışındaki sınırlamalara tabi tutulamayacağı gösterilmiştir.

15'inci maddede ise savaş veya ulusun varlığını tehdit eden başka bir genel tehlike halinde her Yüksek Sözleşmeci Tarafın durumun kesinlikle

---

⁷¹ Çelik, s. 93.

gerektirdiği ölçüde ve uluslararası hukuktan doğan başka yükümlülüklerle ters düşmemek koşuluyla, bu Sözleşmede öngörülen yükümlülüklerle aykırı tedbirler alabileceği düzenlenmek suretiyle toplanma özgürlüğü için Sözleşmenin 11'inci maddesinde yer verilen güvencelere aykırı tedbirler alınabileceği ortaya konulmuştur.

Görüleceği üzere Sözleşmenin 15'inci maddesi ile Anayasanın 15'inci maddesi aynı doğrultuda düzenlemelerdir. Dolayısıyla toplantı ve gösteri yürüyüşlerine yönelik müdahaleler Anayasanın 15'inci maddesine uygun olarak yapıldığında milletlerarası hukuktan doğan önemli bir yükümlülüğe de uygun hareket edilmiş olacaktır.

Olağanüstü hallerde idare toplantı ve gösteri yürüyüşlerini ertelerken/yasaklarken Anayasada bu hak için öngörülen güvencelerle bağlı olmadığından toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının düzenlendiği maddede öngörülen sınırlama sebepleriyle de bağlı kalmayacaktır. Ancak toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının Anayasanın 34'üncü maddesinde düzenleniş biçimi itibarıyla bu hakkın sınırlama sebepleri bakımından olağan dönem ile olağanüstü dönem arasında bir farklılık olmayacağı ileri sürülebilir. Zira Anayasanın 34'üncü maddesinde olağan dönem içerisinde toplantı ve gösteri yürüyüşleri için öngörülen sınırlama sebepleri olan “millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması” olağan dönem içerisinde bile idareye bu hakka müdahale için son derece geniş bir alan bırakmaktadır.

C. Olağanüstü Hallerde Erteleme/Yasaklamanın Ölçülülüğü

Ölçülülük temel hak ve özgürlükleri sınırlama amacının gerçekleştirilmesinde hak ve özgürlüklere hangi ölçüde müdahalede bulunmanın yeterli olacağını ortaya koyan ilkedir.⁷² Ölçülülük; elverişlilik, orantılılık ve gereklilik alt ilkelerinden oluşmaktadır.⁷³ Temel hak ve özgürlüklere yönelik sınırlamaların ölçülülük ilkesine uygun olması için sınırlama aracının sınırlama amacını gerçekleştirilmeye

⁷² Yüksel Metin, *Ölçülülük İlkesi-Karşılaştırmalı Bir Anayasa Hukuku İncelemesi*, Ankara, 2002, s. 194.

⁷³ Oktay Uygun, *1982 Anayasası'nda Temel Hak ve Özgürlüklerin Genel Rejimi*, İstanbul, 1992, s. 161.

elverişli olması, aracın amaca ulaşmada gerekli olması ve araç ile amaç arasında ölçülü bir oranın bulunması gerekmektedir.⁷⁴

Gereklilik ilkesi birden fazla araçtan mümkün olan en uygun ve hafif olanının seçilmesi demek olup⁷⁵ araç, sınırlayıcı faaliyeti ifade etmektedir.⁷⁶ Yani bu ilkeye göre idare en az sınırlayıcı faaliyeti tercih etmelidir. Bu ilke gereğince idare toplantı ve gösteri yürüyüşlerini ertelemek/yasaklamak yerine daha hafif tedbirlerle amaca ulaşmaya çalışmalıdır. Örneğin idare kamu düzenini korumak için yeterliyse, toplantı veya gösteri yürüyüşlerini ertelemek yerine etkinliklerin gerçekleştirileceği yerlerde kolluk kuvvetlerinin sayısını artırmalı, kimlik kontrolü ve üst araması yapmalıdır. AİHM'nin bir kararında da ifade edildiği üzere "...gösterilerin genel anlamda yasaklanması, ancak gösterilerin diğer daha az sert tedbirlerle önlenemeyecek nitelikte karışıklıklara yol açabileceği konusunda gerçek bir tehlikenin mevcut olması halinde haklı gösterilebilmektedir...".⁷⁷ Şüphesiz idare bakımından bu ilkeye uygun hareket etme zorunluluğu olağanüstü hallerde de devam etmektedir.

Elverişlilik ilkesi sınırlama aracının sınırlama amacına ulaşılmasına kısmen de olsa katkı sağlaması demektir.⁷⁸ Başvurulan aracın fayda sağlıyor olması yeterli olup, en elverişli araç olması şart değildir.⁷⁹ Buna göre idarenin erteleme/yasaklama yetkisini kullanması kamu düzeninin korunmasında, toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin güvenliğinin sağlanmasında faydalıysa idarenin bu tedbiri elverişli bir tedbirdir.

Orantılılık ilkesi, sınırlama aracının sınırlama amacıyla orantısız olmaması, aracın katlanılabilir düzeyde olması demektir.⁸⁰ Örneğin idare bir toplantı veya gösteri yürüyüşünü yedi gün süreyle erteleyerek kamu

---

74 Yücel Oğurlu, *Karşılaştırmalı İdare Hukukunda Ölçülülük İlkesi*, Ankara, 2002, s. 21; Özbudun, s. 116.

75 Oğurlu, s. 37-38.

76 Metin, s. 190.

77 AİHM, Gün ve Diğerleri-Türkiye, 8029/07, 18.06.2013, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası.

78 Oğurlu, s. 36.

79 Metin, s. 188.

80 Metin, s. 36.

düzenini korumaya yönelik tedbirlerini alabiliyorsa, bu etkinliği otuz gün süreyle ertelerse orantısız bir tedbire başvurmuş olur.

Ölçülülük kamu düzeni ile hak ve özgürlükler arasında denge kurmaya yönelik bir ilkedir.⁸¹ Danıştay’a göre “...*Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması kriterlerinden biri olan ölçülülük ilkesi...amaç ve araç arasında makul bir ilişkinin bulunması, diğer bir deyişle yapılan sınırlamayla sağlanan yarar arasında hakkaniyete uygun bir denge bulunması gereğini ifade etmektedir...*”⁸²

Hak ve özgürlükler ile kamu düzeni arasında denge kurulmaya çalışılırken bazen hak ve özgürlüklerin koruma fonksiyonuna, bazen de bunlar karşısındaki hukuki menfaatin sınırlama fonksiyonuna ağırlık verilmektedir.⁸³ Buna göre ikisi arasında tam bir denge kurulamayacak olup, bu denge kurulurken her ikisini de tamamen birbirine feda etmemek gerekmektedir. Dolayısıyla idare alacağı erteleme/yasaklama kararıyla toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının kullanımını neredeyse olanaksız hale getirmemeli, öte yandan da bu etkinliklerin kamu düzenini bozmasına izin vermemelidir. İdare dengeyi sağlamaya çalışırken toplantı veya gösteri yürüyüşünün gerçekleştirileceği gün geldiğinde trafik akışını yavaşlatacak şekilde ana yolları kapatıp, araç ve yayaları tali yollara yönlendirerek ulaşımı tamamen engellemekle beraber kişilerin hayatını bir miktar güçleştirebilecektir. Böylece her iki menfaat de belli ölçüde sınırlandırılarak denge sağlanmaya çalışılır.

Görüreceği üzere olağanüstü hallerde idarenin ölçülülük ilkesiyle bağlı kalması toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı bakımından önemli bir güvence oluşturmaktadır. Her ne kadar böyle dönemlerde yetkileri genişlese de idarenin erteleme/yasaklama yetkisinde ölçüyü aşmaması gerekmektedir. İdare olağanüstü hallerde ölçülülük ilkesiyle bağlı kalmıyorsa toplantı ve gösteri yürüyüşleri süreyle bağlı kalmaksızın erteleyebilir; ertelemeyi mutlak yasaklamaya dönüştürebilirdi. Ancak ölçülülük ilkesiyle bağlı olduğu için idare, olağanüstü hallerde de

81 Yusuf Şevki Hakyemez, *Temel Hak ve Özgürlüklerin Sınırlandırılmasında Ölçülülük İlkesi*, Doç. Dr. Abuzer KENDİGELEN (Editör), Prof. Dr. Hayri DOMANIÇ'E 80. Yaş Günü Armağanı, C. II, İstanbul, 2001, s. 1331.

82 D.10.D, 15.9.2008, E. 2006/946, K. 2008/6084, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası.

83 Christian Rumpf, “Ölçülülük İlkesi ve Anayasa Yargısındaki İşlevi ve Niteliği”, *Anayasa Yargısı Dergisi*, C. 10, 1993, s. 45.

erteleme sebebinin ortadan kalkması için yeterli bir süre belirleyecek; bu süreyi aşmayacaktır. Örneğin etkinliklerin güvenliğini sağlamak için gerekli olan kuvvetleri üç gün içerisinde sağlayabiliyorsa etkinlikleri on gün süreyle erteleyemeyecektir. Aksi takdirde kararı ölçülülük ilkesine aykırı olacaktır.

İdare olağanüstü hallerde ölçülülük ilkesiyle bağlı kalmakla birlikte TGYK'nın 15, 16, 17 ve 19'uncu maddelerinde erteleme/yasaklama için öngörülen sürelerle bağlı değildir. İdare erteleme/yasaklama süresini kendisi belirleyebilecektir. Örneğin idare TGYK'nın 15'inci maddesi kapsamında il sınırı içinde aynı günde birden çok toplantı yapılmak istenmesi üzerine bunlardan bir kısmını en fazla on gün süreyle ve yalnızca bir kez erteleyebilecektir. Vali erteleme süresi içerisinde toplantıların güvenlik içinde yapılmasını sağlamaya yetecek güvenlik güçleri ile diğer güçleri temin edecektir. Bu süre içerisinde eksikliği tamamlayamazsa, bu madde kapsamında toplantıları yeniden erteleyemeyecektir. Çünkü bu yetkiyi yalnızca bir kez kullanabilecektir. Vali ancak TGYK'nın 19'uncu maddesi kapsamında, suç işleneceğine dair açık ve yakın tehlikenin mevcut olması hâlinde toplantıları bir ayı geçmemek üzere yasaklayabilecektir.

Olağanüstü hallerde ise vali kanunla tespit edilmiş sürelerle bağlı olmadığından ihtiyaç duyduğu güvenlik güçleri ile diğer güçleri temin edinceye kadar toplantıları erteleyecek, belirlediği süre içerisinde bunları temin edemediği takdirde süreyi uzatabilecektir. Ancak idare olağanüstü hallerde de sınırsız olmayıp, ölçülülük ilkesiyle bağlı olduğundan erteleme süresi bu güçlerin temin edilmesi gereken süreden daha uzun olamayacaktır. Aksi takdirde idare ölçülülük ilkesini ihlal etmiş olacaktır.

VII- Sonuç

İdare toplantı ve gösteri yürüyüşlerini ileri tarihlere erteleyerek, bir süreliğine de olsa bu etkinliklerin gerçekleştirilmesine engel olmaktadır. İdare erteleme/yasaklama yetkisine kolluk kuvvetlerinin yetersizliği, kamu düzeni ve millî güvenliğin korunması gibi sebeplerle başvurmaktadır. İdare olağanüstü hallerde de her somut olayda tehlike veya bozukluğun varlığını ortaya koymak suretiyle toplantı ve gösteri yürüyüşlerini erteleme/yasaklama yoluna gidebilmektedir.

TGYK'da erteleme ve yasaklama birbirinden farklı yetkiler gibi düzenlenmektedir. Ancak bunlar aslında aynı işlevi görmektedir. Zira

ertelenen bir etkinlik erteleme süresi içinde yasaklanmakta; yasaklanan bir etkinlik de, yasaklama süreyle sınırlı olacağından belirlenen süre boyunca ertelenmiş olmaktadır.

İdarenin erteleme/yasaklama kararı alırken salt bu etkinliklerin başta ulaşım olmak üzere kamu hizmetlerinden yararlanmayı güçleştirici etkilerini esas alarak hareket etmemesi, toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin tabiatı gereğin kişilerin gündelik hayatlarında bazı aksaklıklara yol açabileceğini göz önünde bulundurması gerekmektedir.

Kişiler toplantı ve gösteri yürüyüşlerini genellikle güncel bir gelişmeye tepki göstermek veya geçmişte yaşanan bir olayı anmak için gerçekleştirdiğinden idarenin erteleme/yasaklama kararı alması gerçekleştirilmek istenen etkinliğin gücünü zayıflatmakta veya ortadan kaldırmaktadır. Dolayısıyla erteleme/yasaklama kararı alma yetkisine sahip idari makamların bunu gözetmesi önem arz etmektedir.

TGYK'nın 15, 16, 17 ve 19'uncu maddelerinde idareye toplantı ve gösteri yürüyüşlerini erteleme/yasaklama yetkisi verilmiştir. TGYK'nın 19'uncu maddesinde idarenin toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin tamamını erteleme yetkisi düzenlenmiş olup, erteleme/yasaklama için kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması gibi soyut sınırlama sebeplerine yer verilmiştir. İdarenin bu sebepleri erteleme/yasaklama kararında somutlaştırılması gerekmektedir.

TGYK'nın 19'uncu maddesi gereğince vali yasaklama kararı aldığı anda, kararında kanunda yer alan soyut sebep/sebepleri aynen yazmakla yetinmemelidir. Nitekim düzenlemede sebebin somutlaştırılması bakımından valiye ayrıca "suç işleneceğine dair yakın tehlikenin" varlığını ortaya koyma yükümlülüğü getirilmiştir. Ayrıca vali bu yetkiyi her suç bakımından değil, kamu düzenini ciddi şekilde sarsacak suçlar bakımından kullanılmalıdır. Yasaklama süresi bir aya kadar olup, erteleme sebebi bir aydan daha kısa bir sürede ortadan kalkıyorsa veya tamamen ortadan kalkmamakla birlikte alınacak tedbirlerle gerekli koruma sağlanabiliyorsa vali daha uzun süreli yasaklama kararı almamalıdır.

Valinin TGYK'nın 15'inci maddesi gereğince emrindeki güvenlik kuvvetlerinin ve gerektiğinde yararlanabileceği diğer güçlerin bu toplantıların güvenlik içinde yapılmasını sağlamaya yeterli olmadığı kanısına varması üzerine bunlardan bir kısmını ertelerken müracaat önceliklerini, yani bildirim tarihlerini göz önünde bulunduracağı

öngörülmekle beraber bu esas vali bakımından her zaman bağlayıcı olmayacaktır. Vali oluşturduğu tehlike itibariyle daha fazla güvenlik kuvvetinin mevcudiyetini gerektiren önceki bildirim tarihli toplantı ve gösteri yürüyüşlerini erteleyip, ileri tarihli olanlara müdahale etmeyebilecektir. Vali ayrıca belli bir tarihte, örneğin bir olayın yıl dönümünde veya güncel bir gelişmeye tepki olarak düzenlenenlere öncelik tanıyıp, bunları ertelemeyebilecektir. Ayrıca vali bildirim tarihini esas alırken daha önce ertelemiş olduğu toplantı ve gösteri yürüyüşlerini dikkate alacak, bunları yeniden ertelemeyecektir. Çünkü vali bir toplantı veya gösteri yürüyüşü bakımından bu yetkisini sadece bir kez kullanabilecektir.

İdarenin belirli bir etkinliği erteleme/yasaklama yetkisi TGYK'nın 17'nci maddesinde düzenlenmiş olup, bu madde gereğince erteleme/yasaklama yetkisine daha zor başvurulması gerekmektedir. Zira birden fazla etkinliğin güvenliğinin sağlanmasında kolluk kuvvetlerinin yetersizliği erteleme için makul bir sebep olarak ileri sürülebilecekken idarenin yeterli kolluk kuvvetine sahip olduğu halde sadece bir etkinliği erteleme kararı alması halinde bu kararı sağlam gerekçelere dayandırması beklenecektir. Bu düzenleme gereğince suç işleneceğine dair açık ve yakın tehlike mevcut olması nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin yasaklanacağı öngörülmüş, ancak yasaklama süresi gösterilmemekle birlikte yasaklama süresiz olmayacaktır. İdare süreyi belirleyip, yasaklama kararında gösterecektir.

Olağanüstü Hal Kanununda idarenin toplantı ve gösteri yürüyüşlerine müdahale yetkisi şiddet hareketleri sebebiyle ilan edilen olağanüstü hallerde alınacak tedbirler kapsamında bu Kanunun 11'inci maddesinin (m) bendinde düzenlenmiş olup, bu düzenleme gereğince idare kapalı ve açık yerlerde yapılacak toplantı ve gösteri yürüyüşlerini erteleme/yasaklama yetkisini kullanacaktır.

İdare olağanüstü hallerde TGYK'dan farklı olarak kanunla tespit edilmiş sürelerle bağlı olmadığından ihtiyaç duyduğu güvenlik güçleri ile diğer güçleri temin edinceye kadar toplantıları erteleyecek, belirlediği süre içerisinde bunları temin edemediği takdirde süreyi uzatabilecektir. Fakat idare olağanüstü hallerde de sınırsız olmayıp, ölçülülük ilkesiyle bağlı olduğundan erteleme süresi bu güçlerin temin edilmesi gereken süreden daha uzun olamayacaktır.

Kamu düzeni korunmaya değer önemli bir menfaattir. Ancak kişilerin tepkilerini ortaya koymak üzere toplanmaları ve muhataplarının

dikkatlerini çekmeleri de önemli bir menfaattir. Dolayısıyla idarenin toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkını işlevsiz hale getirmek yerine iki menfaat arasındaki dengeyi kurması, her ikisinden de belli ölçülerde fedakârlık yapma yoluna gitmesi gerekmektedir. İdare bakımından bu gereklilik olağanüstü hallerde de devam etmektedir. Zira idare olağanüstü hallerde de ölçülülük ilkesiyle bağlıdır.

KAYNAKLAR

AKIN, İlhan F.; “Toplanma Özgürlüğü”, *İ.Ü.H.F.M.*, C. 30, S. 3-4, 1964, s. 545-567.

ANAYURT, Ömer; *Toplanma Hürriyeti Kavramı ve Türk Anayasa Hukukunda Toplanma Hürriyeti*, İstanbul, 1998 (Toplanma Hürriyeti).

ANAYURT, Ömer; “Ankara ve Strasburg Pencerelerinden Toplanma Hakkına Farklı Bakışlar ve Çatışma Alanları”, II. Oturum-Toplantı Ve Gösteri Yürüyüşü Hakkına İlişkin AİHM ve AYM İçtihadı, *Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkı ve Demokratik Toplum Düzeni Kavramıyla İlişkisi Çalıştayı*, Türkiye İnsan Hakları Kurumu, Ankara, 2014 (Toplanma Hakkı).

ALPKAYA, Gökçen; “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde ve Uygulamasında Toplanma Özgürlüğüne Hak”, *A.Ü.S.B.F Dergisi*, C. 56, S. 3, 2001, s. 1-18.

ATALAN, Yasin; *Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hakkının Kullanılmasında İdarenin Yetkileri* (Tez Danışmanı: Doç. Dr. K. Burak ÖZTÜRK), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2016.

ATALAY, Esra; *Türkiye’de Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Özgürlüğü*, İzmir, 1995.

ATAY, Ender Ethem; *İdare Hukuku*, 3. Bası, Ankara, 2012.

AZRAK, Ülkü; “Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu”, *Anayasa ve Uyum Yasaları Açık Oturum Tutanakları* (13-14 Aralık 2002), 2003, s. 237-246.

ÇELİK, Cemil; *Olağanüstü Hal ve Temel Hak ve Hürriyetler*, Ankara, 2010.

ÇÖZELİ, Yusuf; *Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Özgürlüğü ve Türkiye Örneği*, Ankara, 2016.

ESEN, Selin; *Karşılaştırmalı Hukukta Ve Türkiye’de Olağanüstü Hal Rejimi*, Ankara, 2008.

GERAY, Cevat; “Türkiye’de Toplanma Hürriyetinin Düzenlenmesi”, *A.Ü.S.B.F Dergisi*, C. 14, S. 4, 1959, s. 100-118.

GÜNDAY, Metin; *İdare Hukuku*, 10. Baskı, Ankara, 2011.

118 S. Abdullah AKKOYUNLU EÜHFD, C. XXI, S. 3-4 (2017)

HAKYEMEZ, Yusuf Şevki; *Temel Hak ve Özgürlüklerin Sınırlandırılmasında Ölçülülük İlkesi*, Doç. Dr. Abuzer KENDİGELEN (Editör), Prof. Dr. Hayri DOMANIÇ'E 80. Yaş Günü Armağanı, (s. 1287-1337), C. II, İstanbul, 2001

İŞGÖREN, Ali; *Türk Hukukunda Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri*, 3. Baskı, Ankara, 2016.

KABOĞLU, İbrahim Ö., *Kolektif Özgürlükler*, Diyarbakır, 1989 (Kolektif).

KABOĞLU, İbrahim Ö. ; “Dernek ve Toplantı Özgürlükleri”, *İnsan Hakları Yıllığı Dergisi*, S. 14/1, 1992, s. 109-129 (Toplantı).

KAMAN, Nur Zeliha; “I. Oturum-Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hakkına İlişkin Hukuksal Çerçeve”, *Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkı ve Demokratik Toplum Düzeni Kavramıyla İlişkisi Çalıştayı*, Türkiye İnsan Hakları Kurumu, Ankara, 2014.

KARAN, Ulaş; “I. Oturum-Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hakkına İlişkin Hukuksal Çerçeve”, *Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkı ve Demokratik Toplum Düzeni Kavramıyla İlişkisi Çalıştayı*, Türkiye İnsan Hakları Kurumu, Ankara, 2014.

KUZU, Burhan; *Olağanüstü Hal Kavramı ve Türk Anayasa Hukukunda Olağanüstü Hal Rejimi*, İstanbul, 1993.

METİN, Yüksel; *Ölçülülük İlkesi-Karşılaştırmalı Bir Anayasa Hukuku İncelemesi*, Ankara, 2002

MOMBOISSE, Raymont M., *Crowd Control and Riot Prevention*, Tercüme ve Düzenleme: A. Turhan ŞENEL, Ankara, 1966.

OĞURLU, Yücel; *Karşılaştırmalı İdare Hukukunda Ölçülülük İlkesi*, Ankara, 2002.

ÖZBUDUN, Ergun; *Türk Anayasa Hukuku*, 15. Baskı, Ankara, 2014.

ÖZENÇ, Berke; “Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Özgürlüğü ve Mekân Yasakları”, *İ.Ü.H.F.M.*, C. LXXIII, S. 2, 2015, s. 87-134.

RUMPF, Christian; “Ölçülülük İlkesi ve Anayasa Yargısındaki İşlevi ve Niteliği”, *Anayasa Yargısı Dergisi*, C. 10, 1993, s. 25-48.

SOYSAL, Mümtaz; *100 Soruda Anayasanın Anlamı*, 7. Baskı, 1987.

UYGUN, Oktay; *1982 Anayasası'nda Temel Hak ve Özgürlüklerin Genel Rejimi*, İstanbul, 1992 (Genel Rejim).

UYGUN, Oktay; “Açılış Oturumu”, *Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkı ve Demokratik Toplum Düzeni Kavramıyla İlişkisi Çalıştayı*, Türkiye İnsan Hakları Kurumu, Ankara, 2014 (Çalıştay).

YARSUVAT, Duygun; *Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Hürriyeti ve İlgili Ceza Hükümleri*, İstanbul, 1968.

YÜZBAŞIOĞLU, Necmi; “Dernek, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hak ve Özgürlüklerine İlişkin Anayasada Yapılan Son Değişiklikler Üzerine Bir Değerlendirme”, *Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa Hukuku 1. Uluslararası Sempozyumu*, 22-24 Nisan 2003, s. 37-44.